

Kamu ve kamu yararı: Yerel ve ülkesel, k    k ve b    k

Kamusal yararın hem yerel olarak hem de genel olarak en üstün düzeyde belirebilmesi için, ihtiyacımız olan şey, demokrasi. Ve Akbelen'de bütün halk ba ır ba ır bağırıyor: Kamu biziz, kamu biziz, kamu biziz!

27/07/2024

[Akın Atauz](#)

aatauz@yahoo.com

Kavramlar, tek başına kullanıldıklarında bir anlamı açıklıyor ama kavram çifti olarak kullanıldıklarında durum de i ebiliyor. İktidarın (aslında çarpıtarak ve biraz da yüzsüzce) kötüye kullandığı kavramlardan biri de, kamu yararı.

Geçen hafta [kaldığımız yerden](#) devam edecek olursak, diyelim ki **Akbelen**'de köylüler, hemen yanı ba larındaki ormanın kesilip yok edilmesini istemiyor ama devlet başka türlü bakıyor bu soruna.

Akbelen'de ve **Türkiye**'nin başka birçok yerinde ve de belki devletin özel sektörle ili kilendi i her olayda olabilecek/ olan "rüşvet", "kayıрма", "hile", "kamu mallarını ya malama-ya malatma" vb. türü olaylar hiç söz konusu olmasa bile yukarıdaki problemin ve ikilemlerin doğasına bakarak biraz düşünmek yararlı olabilir. Aslında devletin genel olarak sınıf bakış açısıyla sermayeyi kayırdığı ve toplumun özellikle yoksul ve örgütsüz kesimlerinin hiç umursamadığı açık. Devlet kararlarını en azından sınıfsal bir kayırmaya göre yapıyor. Ama bunu "rasyonelize" etmek için ileri s r d    gerekçeler var elbet.

Kurama (kapitalist pazar ekonomisine) göre akıl yürütme, kabaca şöyle geliyor:

- Pazar çok dinamik ve çok ayrıntılı bir mekanizmadır ve bunun iyi işlemesi için çok (sonsuz) aktörlü olması idealdir.
- Devletin bu pazarda veya bazı alanlarında tekeller kurması kamunun yararı bakımından kabul edilemez, çünkü "serbest rekabete "göre dengelerin oluşmasını bozar/ engeller.
- Pazardaki girişimciler yasalara ve kurallara göre ekonominin i leyi ine katkıda bulundukları sürece kamusal yarar da en üst düzeye ulaşır veya en azından optimize olur, yani özel sermaye üretimi/ istihdamı ve dolayısıyla ulusal geliri artırır.

Burada gördüğümüz “kamusal yarar” pazar mekanizmasının işleyişine bağlı olarak (bütün koşullar normal ve ideal konumlarında çalıştığı sürece), toplumsal/ genel ve ülkesel ölçekte gerçekleşmiş oluyor.

Kamusal yarar(lar) çatışırsa...

Ancak, bütün koşullar, hiçbir bozulma ve çürüme/ sapma olmadan çalışsa bile, şu soruyu nasıl yanıtlayacağız?

Bu kuram, kamusal yararın oluşmasıyla ilgili pazar mekanizmasının koşullarına göre ekonomik işleyişin dışındaki koşulların, yani en başta mekanın veya coğrafyanın, toplumsal koşulların ve toplumsal sınıfların, (hatta yerel ekonominin), kültürel farkların ve belki en önemlisi ekolojik koşullardaki farkların da eşit ve genel ekonomiye özdeş bir biçimde dağılmış olduğunu ve bunun bütün ülke düzeyinde aynı biçimde “homojen” olduğunu/ olacağını nasıl iddia edebiliriz?

Yukarıdaki faktörlerin ve daha başka bir çok faktörün hiçbir zaman bütün ülke ya da dünya yüzeyine eşit dağılmadığını biliyoruz. Bu çok açık. İşte tam burada yerel koşullar/ farklar ve yerel toplumlar onların yerel olarak oluşturduğu kamu ve yerel kamusal yarar üzerinde düşünmek gerekiyor.

Buradaki en önemli kuramsal bilmece her zaman şöyle ifade edilebilir. Eğer ülkesel/ genel kamusal yararlar ile yerel daha küçük ve o yere özgü kamusal çıkarlar çatışırsa “parça ve bütün” arasındaki bu düğümü nasıl çözebiliriz?

Çatışan; bütünün ve genelin kamusal yararı ile yerelin ve “eksklusiv” olanın kamusal yararlarıdır ve buradaki kamusal yarar, ölçek farkına göre her olay için farklılık gösterebilir ve özel olarak ele alınmayı gerektirir.

Eğer çatışan kamusal yararlar varsa (ki farklı ölçütler bakımından, parça ve bütün arasında her zaman vardır), bunlara her olay bakımından ayrı ayrı bakarak/ inceleyerek değerlendirme yapmak gerekir.

Pazar mekanizmasının mantığına göre devletin de bir işlevi vardır ve bu işlev başta pazar mekanizması olmak üzere bütün toplumsal mekanizmaların işleyişindeki koşulları oluşturmak ve kusursuz bir harmoni içinde hepsinin birden uyumlanmasıyla en yüksek kamusal yararın oluşmasını sağlamak ve bunu sürdürmektir.

Kamusal yarar için kriter: Demokrasi

Görüldüğü gibi sadece pazar ekonomisinin “ideal” koşullar içindeki çalışmasına göre düşünüyoruz ve çelişkiyi ele almaya/ anlamaya çalışıyoruz. Ve tekrar Akbelen konusuna dönelim.

Devletin tezi (ideal koşullarda hiçbir sapma olamadığı durumda) şöyle olabilir:

- Ülkenin enerjiye ihtiyacı var.
- Enerji üretecek **Yatağan Termik Santrali** için linyit gereklidir.
- Bu linyitin fabrikanın en yakın çevresinden çıkarılması için kömür kaynakları bulunmalı ve bu kömür çıkartılmalıdır.
- Pazar mekanizması koşullarından kömürü çıkartacak olan bir özel şirkettir.
- Şirketin bu kömür madenini çalıştırması “kamusal yararın” elde edilmesi için bir gerekliliktir ve bu kamusal yararın elde edilmesinin engellenmesine karşı devlet üretimin koşullarını sağlar.

Bu akıl yürütme tamamen yukarıdan/ genelden ve büyük ölçekten kaynaklanan bir akıl yürütme, ama bu durumda bile bu ölçekteki kamusal yararı sağladığını kanıtlamak için şu sorulara yanıt vermesi gerekiyor:

- Ülkenin enerjiye ihtiyacı vardır ama bu enerji nereden ve nasıl elde edildiğinde en üstün kamusal yarar oluşur. Alternatif enerjiler ve elde edilme yöntemleri var mıdır?
- Alternatifler arasında seçim yaparken üretimin ekonomik maliyetinden başka ekolojik, toplumsal, kültürel maliyetlerini de göz önünde tutarak verilecek kararın kamusal yararın tam olarak bu ölçütlerin hepsinin optimum noktasına göre elde edilmesi gerekmez mi?
- Yerel ve genel kamusal yararların farklılaşması/ çatışması durumunda karar verebilmek için mevcut sorunların ve (yakın ve belki biraz daha uzun erimdeki) geleceğin dikkate alınması gerekecektir. Eğer burada ortaya çıkabilecek dengesizlikler zincirleme bir çözülmeye hizmet etme momentine sahipse (ya da zaten bozulmuş olan bir ekolojik duruma- diyelim ki küresel iklim değişikliğine- katkıda bulunursa) uzun erimli kamusal çıkarların daha ağırlıklı olarak değerlendirilmesi gerekmez mi?
- Verilecek kararın hem yerel hem de genel (ki burada bu ölçeği devlet temsil ediyor) yararlar arasındaki optimum (en elverişli veya bütün tarafları en fazla tatmin edebilecek) noktaya ulaşmak için hiyerarşik olmayan/ tam eşitlikçi bir demokratik mekanizmanın işleyeceği bir yapı/ mekanizma veya politik bir sürecin yaratılması ve kurulması gerekmez mi?

Görüldüğü gibi, kamusal yararın hem yerel olarak hem de genel olarak en üstün düzeyde belirebilmesi için, demokrasiye gerek var. Bu demokrasinin de nasıl oluşturulacağı bakımından pek çok teori söz konusu olabilir, ama içinde bulunduğumuz aşamada

katılımcı demokratik bir mekanizmanın, merkezi devlet kurumları ile yerel halkın örgütü /örgütleri; belediyesi, muhtarlıkları, STK'ları ve platformları vb. arasında hiyerarşisiz ve eşitlikçi bir biçimde kurulması ve burada nesnel gerçeklere saygılı bir tartışmanın yapılması gerekiyor.

Akbelen bağıyor: Kamu biziz!

Ayrıca ülkesel ve yerel kamusal yararlar arasında bir çatışma olduğunda tam bu noktada şu farkın da göz önünde tutulması gerekmez mi? Ulaşılan karar noktasındaki sonuç yerel tarafından nasıl ve ne kadar hissedilecek ve merkez/ ülke halkı bakımından nasıl hissedilecek? Bunu bir örnekte açıklayalım:

Maden için kesilen ağaçlar ve ormanın yok edilmesi, ormanın yanındaki köy ve köy halkı, ayrıca oradaki ekolojik dengelerin içinde yer alan her türlü canlı ve cansız doğa (sıcaklık, havanın ve toprağın nemi, rüzgarlar, yer altı ve yer üstü suları, yağış vb.) tarafından nasıl hissedilecek/ etkilenecek? Onların somut günlük yaşamını nasıl dönüştürecek ve genel toplumu, diyelim bu enerjiden yararlanacak bütün ülke halkının somut ve gündelik yaşamını nasıl ve ne kadar etkileyecek? Açıktır ki, genel kamusal yarar ormandan kesilen ağaçlar nedeniyle hiçbir biçimde doğrudan etkilenmeyecektir.

Oysa, su, hava ve toprak gibi kaynaklar orman ekolojisinin bütün canlı ve cansız ögeleri ve çevre köylerde yaşayan her yaştan kadın ve erkeklerin yaşamı tam olarak alt-üst edilecek ve çok büyük bir tedirginlik/ rahatsızlık ve sonuç olarak hayatta kalabilme koşulları bakımından büyük bir elverişsizlik, çok somut olarak afet gibi bir yıkım yereli gerçekten yok edecek/ öldürecek...

“Devletin/ merkezi yönetimin, kendi halkının karşılaştığı sorunlar ve bunun karşısındaki talepleri konusundaki duyarsızlığı o kadar fazla ki...” bile diyemiyoruz artık. İktidar, yaptığı kötülükler üzerinden kendisini ve sermaye sınıfını temize çekiyor ve yaratılan vahim kamusal zarar/ yıkım nedeniyle sermayeyi ve dolayısıyla kendisini ödüllendirerek, **Goebbels** türü propagandayla, ülkeyi körleştirmeye, şaşırtmaya ve inanılması güç bir arsızlıkla hakikati tersine çevirmeye çalışıyor... ([Bkz. Yeşil Gazete haberi](#))

Bunlar tam olarak, “Kötülüğün Sıradanlığı”nın örnekleri...

Ormanın yüz yıllık ağaçları kesiliyor ve ormanı şirkete tahsis etmiş devlete göre bu kamu yararı; madende dinamitler atılıyor ve köy evlerinin duvarları çatlıyor, bu kamu yararı için gerekli; sıra zeytin ağaçlarına geliyor ve en önemli geçim kaynağı olan zeytinler kesilecek, bu da kamu yararı elbette ve direnmek de teröristlik!

Oysa Akbelen’de bütün halk, bağır-bağır bağıırıyor: Kamu biziz! Kamu biziz! Kamu biziz!